ISSN: 1308-6200
Güz / Осень / Spring 2021 - Yıl/Год/Year 12 Sayı/Число/Issue 52

KARADENİZ

BLACK SEA – ЧЕРНОЕ МОРЕ

ÜÇ AYDA BİR YAYINLANAN ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ
ЕЖЕКВАРТАЛЬНЫЙ МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ОБЩЕСТВЕННЫХ НАУК
QUARTERLY SOCIAL EDUCATION JOURNAL SUBJECT TO INTERNATIONAL PEER REVIEW

Bizans Sanatında Rhipidion (Flabellum) ve Geç Bizans Dönemi (13.-15. Yüzyıl) Duvar Resimlerinde Görülen Örnekler
Durmuş GÜR - Cahit KARAKÖK

Soğmatar Nekropolü Kaya Mezar Mimarisi
Yusuf ALBAYRAK

Gürcistan'da Arıcılık Kooperatiflerinin Kalkınması Üzerine Bir Değerlendirme
Tina GELASHVILI - Maia GELASHVILI

Üniversite Öğrencilerinin Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Hakkında Bilgi ve Tutumlarının İncelenmesi
Sezer AVCI - Selver GÜLER - Büşra KÜTÜK - Fatma Nur POLAT - Melisa DEMİR

Şanlıurfa Harbetsuvan Tepesi'nden Bezemeli Taş Plakalar
Bahattin ÇELİ

Rus Dilindeki Belirtisiz Zamirlerin Morfolojik Ve Semantik Özellikleri
Ali AKYAR - Bahar GÜNEŞ

Ekonomik Verilerin Büyümesi Işığında Gürcistan'a Yapılan Yatırım Süreci ve İş Olanakları
Davit BIDZINASHVILI

Harran Ovası Arkeolojik Yüzey Araştırması 2020 Yılı Çalışmalarının Ön Değerlendirmesi
Mehmet ÖNAL - Süheyla İrem MUTLU - Semih MUTLU

Türkiye Ve İran Türk Topluluklarında Karşılıklı Söyleşi ve Âşık Karşılaşmaları
Erdoğan ALTINKAYNAK

Toplumsal ve Kültürel Bir İçecek: "Türk Kahvesi"
Jale KARHAN

Lefebvre ve Foucault'da Mekân: Kuramsal Bir Tartışma
Mahmut KARAÇİZMELİ

Öğretmenlerin Ceza Algısının Sanal Kaytarmayı Önlemedeki Rolü
Aysen ARDA - Yahya FİDAN

Türk İslam Sanatında Suret: Kubad-Abad Sasrayı Siren Tasvirli Çiniler ve Estetiği
Banu DAVUN - Yusuf ALBAYRAK

Zor Kullanarak Yazdırılan Roman ve Yazarın Yorumunun Bu "Sipariş"in Gerçekleştirilmesindeki Önemi
Гиорги ХОРБАЛАДЗЕ

Eğitim Alanında Bireysel Yenilikçilik Konusunda Yapılmış Lisansüstü Eğitim Tezlerinin İncelenmesi
Ayşegül AYYILDIZ

Türkiye'de Modern Afet Yönetiminin Kurulması: Operasyonel İyileştirmeler
Hikmet İSKENDE

Sulhi Dölek Öykülerinde Kara Mizah
Soner AKPINAR - Ruken ÇAKAN EVCEN

Genel Sağlık Sigortasıyla İlgili Devlet Programlarının Geliştirilmesi, Düzenleme Aşamaları ve Zorluklar: Gürcistan Örneği
David TCHITOTASHVILI - Khaliana CHITADZE - Zurab ZURABASHVILI

KARADENİZ BLACK SEA – ЧЕРНОЕ МОРЕ

52

arama...

Sayılar

- Sayı 52
- Sayı 51
- Sayı 50
- Sayı 49
- Sayı 48
- Sayı 47
- Sayı 46
- Sayı 45
- Sayı 44
- Sayı 43
- Sayı 42
- Sayı 41
- Sayı 40
- Sayı 39
- Sayı 38
- Sayı 37
- Sayı 36
- Sayı 35
- Sayı 34

Dizinler

anamenu Gösterim: 3400

Russian Science Citation Index
(НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ БИБЛИОТЕКА - РИНЦ)

Google Scholar

Index Copernicus
(ICI World of Journals)

Sosyal Bilimler Atıf Dizini (SOBİAD)

Central and Eastern European Online Library (CEEOL)

Modern Language Association

Open Academic Journals Index

Scientific Indexing Services (SIS)

Directory of Research Journals Indexing

CiteFactor

INDEX COPERNICUS INTERNATIONAL

ICI World of Journals | ICI Journals Master List | ICI World of Papers

ICI World of Journals / **Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi**

Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi

English title: Black Sea International Scientific Journal
ISSN: 1308-6200 (print)
GICID: n/d
DOI: 10.17498
Website: http://dergipark.gov.tr/kdeniz
Publisher: Kultur Ajans
Country: TR
Language of publication: RU EN TR

Deposited publications: 2385 › Full text: 85% | Abstract: 100% | Keywords: 100% | References: 15%

Issues and contents

ULUSLARARASI ALAN İNDEKSİ LİSTESİ

Beşeri ve Sosyal Bilimler (Müzik Tarihi, Üflemeli ve Vurmalı Çalgılar alanları dâhil)

1. Australian Education Index
2. Cambridge Scientific Abstracts (CSA)
3. Clarivate Analytics – Emerging Sources Citation Index (ESCI)
4. De Gruyter – IBR (International Bibliography of Reviews of Scholarly Literature in the Humanities and Social Sciences)
5. De Gruyter – IBZ (International Bibliography of Perodical Literature in the Humanities and Social Sciences)
6. Directory of Open Access Journals (DOAJ)
7. EBSCO (MSÜ akademik birimleriyle örtüşen alt veri tabanları)
8. European Reference Index for the Humanities and Social Sciences (ERIH PLUS)
9. GALE Cengage – Academic OneFile
10. Journals Indexed in ERIC
11. Index Copernicus
12. Index Islamicus
13. Index to Foreign Legal Periodicals (IFLP)
14. ISI – Database
15. Kluwer Law International Journal Library
16. MLA International Bibliography
17. Open Academic Journal Index (OAJI)
18. Primo Central (ExLibris)
19. ProQuest (MSÜ akademik birimleriyle örtüşen alt veri tabanları)
20. SCImago Journal & Country Rank (SJR)
21. SCOPUS
22. Turkologischer Anzeiger
23. Ulrich's Periodicals Directory
24. WorldCat (OCLC)

Fen ve Mühendislik Bilimleri

1. Cambridge Scientific Abstracts (CSA)
2. Chemical Abstracts Services (CAS)
3. Clarivate Analytics – Emerging Sources Citation Index (ESCI)
4. Clarivate Analytics – Index Chemicus
5. CompuMath Citation Index
6. De Gruyter – Databases
7. EBSCO (MSÜ akademik birimleriyle örtüşen alt veri tabanları)
8. Electronic Journals Library (EZB)
9. Elsevier – El Compendex Database
10. Elsevier – Inspec Database
11. GALE Cengage – Academic OneFile
12. Index Copernicus
13. ISI – Database
14. Open Academic Journal Index (OAJI)
15. ProQuest (MSÜ akademik birimleriyle örtüşen alt veri tabanları)
16. SCImago Journal & Country Rank (SJR)
17. SCOPUS
18. Ulrich's Periodicals Directory
19. WorldCat (OCLC)

KARADENİZ
BLACK SEA – ЧЁРНОЕ МОРЕ

Kış / Зима / Winter 2021 ▪ Yıl / Год / Year ▪ Sayı / Номер / Issue 52

ÜÇ AYDA BİR YAYINLANAN ULUSLARARASI HAKEMLİ SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ
ЕЖЕКВАРТАЛЬНЫЙ МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ОБЩЕСТВЕННЫХ НАУК
AN INTERNATIONAL QUARTERLY JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE
ISSN: 1308-6200 - http://www.dergikaradeniz.com
Sahibi / Учредитель / Owner
Hayrettin İVGİN
Konur Sokak 66/7 Bakanlıklar- ANKARA
(+90) 312 4259353 – hayrettinivgin@gmail.com
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü / Ответственный редактор
Saliha Sinem İVGİN

Editörler / Editors / Редакторы
- Prof. Dr. Erdoğan ALTINKAYNAK (Editör)
- Prof. Dr. Bahattin ÇELİK (Arkeoloji)
- Prof. Dr. Bayram DURBİLMEZ (Aşık Edebiyatı)
- Prof. Dr. Ceval KAYA (Eski Türk Dili)
- Prof. Dr. Elfina SIBGETULLİNA (Tatar Dili ve Edebiyatı)
- Prof. Dr. Enver SARI (Psikoloji)
- Prof. Dr. Enver TÖRE (Tiyatro)
- Prof. Dr. Ercan ALKAYA (Çağdaş Türk Lehçeleri)
- Prof. Dr. Günay KARAAĞAÇ (Dilbilim)
- Prof. Dr. Harun DEMİRKAYA- (Yönetim ve Strateji)
- Prof. Dr. İbrahim TELLİOĞLU (Tarih)
- Prof. Dr. İhsan BULUT (Coğrafya)
- Prof. Dr. Jabbor ESHONKUL (Özbek Dili ve Edebiyatı)
- Prof. Dr. Kadir GÜLKAYRAN - (İran-Azerbaycan Dili ve Edebiyatı)
- Prof. Dr. Mustafa ÜNAL (Dinler Tarihi)
- Prof. Dr. Natalie KONONENKO (Slav Dilleri ve Edebiyatları)
- Prof. Dr. Remzi DEVLETOV (Rus Dili ve Edebiyatı)
- Prof. Dr. Remzi KILIÇ (Tarih)
- Prof. Dr. Roin KAVRELİSHVİLİ (Kafkasya – Yakıncağ Tarih)
- Prof. Dr. Süleyman KAYIPOV (Kırgız Dili ve Edebiyatı)
- Prof. Dr. Şefika Şule ERÇETİN (Eğitim Bilimleri)
- Prof. Dr. Yakup ÇELİK (Yeni Türk Edebiyatı)
- Prof. Dr. Yusuf ŞAHİN (Alman Dili ve Edebiyatı)
- Prof.. Dr. Kürşat ÖNCÜL (Halk Bilimi)
- Doç. Dr. Vedi AŞKAROĞLU (Baş Editör)
- Doç. Dr. Ahmet İÇLİ (Eski Türk Edebiyatı
- Doç. Dr. Alptürk AKÇÖLTEKİN (Eğitim Bilimleri)
- Doç. Dr. Ergali ESBOSUN (Kazak Dili ve Edebiyatı)
- Doç. Dr. Mehmet TEYFUR (Felsefe)
- Doç. Dr. Nadya TIDIKOVA (Sibirya Halkları)

▪ Doç. Dr. RanettaGAFAROVA (Kırım Tatar Dili ve Edebiyatı)
▪ Doç. Dr. Rezzan KARAKAŞ (Halk Edebiyatı)
▪ Doç. Dr. Semra ÇEVİK (Resim)
▪ Doç. Dr. Sönmez ABBASLI (Azerbaycan Dili ve Edebiyatı)
▪ Doç. Dr. Zafer AYKANAT (İşletme)
▪ Dr. Öğretim Üyesi Arif Cem TOPUZ (Öğretim Teknolojileri Eğitimi)
▪ Dr. Öğretim Üyesi Arif KALA (Sosyoloji)
▪ Dr. Öğretim Üyesi Kutay ÜSTÜN (Uluslararası İlişkiler)
▪ Dr. Öğretim Üyesi Sami PATACI (Sanat Tarihi)
▪ Dr. Öğretim Üyesi Ali Haydar SOYSÜREN (Siyasi Tarih ve Türk Siyasal Hayatı)
▪ Uzman İlya İVANOV (Çuvaş Dili ve Edebiyatı)

Yayın Kurulu / Редколлегия / Editorial Board

▪ Prof. Dr. Erdoğan ALTINKAYNAK (Ardahan Üniversitesi) ▪ Prof. Dr. Ramazan KORKMAZ (Maltepe Üniversitesi) ▪ Prof. Dr. Ahmet BURAN (Fırat Üniversitesi) ▪ Prof. Dr. Anatoly A. BURTSEV (Ammasov Adına Yakutistan Devlet Üniversitesi) ▪ Prof. Dr. Tuncer GÜLENSOY (Emekli) ▪ Prof. Dr. Bayram DURBİLMEZ (Nevşehir Üniversitesi) ▪ Prof. Dr. Ceval KAYA (Ardahan Üniversitesi) ▪ Prof. Dr. Sulayman KAYIPOV (Çuy Üniversitesi) ▪ Prof. Dr. Faruk ÇOLAK (Niğde Üniversitesi) ▪ Prof. Dr. Prof. Dr. Hikmet KORAŞ (Niğde Üniversitesi) ▪ Prof. Dr. Dmitry D. VASİLYEV (Rusya Bilimler Akademisi) ▪ Prof. Dr. Elfina SİBGATULLİNA (Rusya Bilimler Akademisi) ▪ Prof. Dr. Yakup ÇELİK (İstanbul Kültür Üniversitesi) ▪ Prof. Dr. Victoria V. KRASNYKH (Kiev Bilimler Akademisi) ▪ Prof. Dr. Fikret TÜRKMEN (Emekli) ▪ Prof. Dr. İhsan BULUT (Akdeniz Üniversitesi) ▪ Prof. Dr. Mustafa ÜNAL(Erciyes Üniversitesi) ▪ Prof. Dr. Mambetturdu Mambetakun (Şincan Pedagoji Üniversitesi) ▪ Prof. Dr. Layli ÜKÜBAYEVA (Manas Üniversitesi) ▪ Prof. Dr. Remzi KILIÇ (Erciyes Üniversitesi) ▪ Prof. Dr. Enver TÖRE (Artvin Üniversitesi) ▪ Prof. Dr. Şefika Şule ERÇETİN (Hacettepe Üniversitesi) ▪ Prof. Dr. Tina GELASHVİLİ (Samtskhe - Cavakheti Devlet Üniversitesi) ▪ Prof. Dr. Elena ARABADJİ (Melitopol Devlet Üniversitesi) ▪ Prof. Dr. Giorgi SOSİASHVİLİ (Gori Devlet Eğitim Üniversitesi) ▪ Prof .Dr. Nikoloz AKHALKATSİ (Samtskhe - Cavakheti Devlet Üniversitesi) ▪ Prof. Dr. Natalie KONONENKO (Alberta Üniversitesi) ▪ Prof. Dr. Aleksandre MGHEBRİSHVİLİ (Gori Devlet Eğitim Üniversitesi) ▪ Prof. Dr. Betül KARAGÖZ (Giresun Üniversitesi) ▪ Prof. Dr. Gous Khan, (Jawaharlal Nehru University) ▪ Doç. Dr. Nadya TIDIKOVA (Altayistik Enstitüsü) ▪ Prof. Dr. İbrahim TÜZER (Yıldırım Bayazıt Üniversitesi) ▪ Doç. Dr. Vasil MOSİASHVİLİ (Samtskhe - Cavakheti Devlet Üniversitesi) ▪ Doç. Dr. Ahmet İÇLİ (Batman Üniversitesi) ▪ Doç. Dr. Sönmez ABBASLI (Azerbaycan Milli Folklor Enstitüsü)

Redaksiyon / Редакция / Redaction
&
Dil Danışmanları / Советники по языкам / Language Consultants
Prof. Dr. Erdoğan ALTINKAYNAK (Türkçe)
Prof. Dr. Roin KAVRELİSHVİLİ (Rusça)
Doç. Dr. Vedi AŞKAROĞLU (İngilizce)

Uluslar Arası İliskiler / Международныеотношения / International relationsexpert
Prof. Dr. Roin KAVRELİSHVİLİ

Yazışma Adresi / Адрес для корреспонденции / CorrespondanceAddres
Prof. Dr. Erdoğan ALTINKAYNAK
Ardahan Üniversitesi İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü-Ardahan/TÜRKİYE
Tel.: (+90) 5308852928 E-mail: dergikaradeniz@gmail.com

Baskı / Издательство / Press
Bizim Dijital Matbaacılık
Ostim, Uzay Çağı Cad, 1128. Sk. No:6, Yenimahalle/Ankara

Bu dergi Index Copernicus (ICI World of Journals), Central and Eastern European Online Library (CEEOL), Russian Science Citation Index(elibrary.ru), Modern Language Index(MLA), Open Academic Journals Index, SOBIAD, Directory of Research Journals Indexing, CiteFactor, Google Akademik tarafından indekslenmektedir.

This journal is indexed by Index Copernicus (ICI World of Journals), Central and Eastern European Online Library (CEEOL), Russian Science Citation Index(elibrary.ru), Modern Language Index(MLA), Open Academic Journals Index, SOBIAD, Directory of Research Journals Indexing, CiteFactor, Google Scholar.

TEMSİLCİLİKLER / REPRESENTATIVES / ПРЕДСТАВИТЕЛЬСТВА

YURT İÇİ / ВНУТРИ СТРАНЫ / DOMESTIC

Prof. Dr. Zekeriya KARADAVUT – ANTALYA * Dr. Öğretim Üyesi Bilşen İNCE ERDOĞAN – AYDIN * Doç. Dr. Salim ÇONOĞLU – BALIKESİR * Dr. Öğretim Üyesi Ali ATALAY – BOLU * Halis TEKİN – BURDUR * Dr. Öğretim Üyesi Rahman ÇAKIR – GİRESUN * Dr. Öğretim Üyesi Fatma Sibel BAYRAKTAR – EDİRNE * Prof. Dr. Davut KILIÇ – ELAZIĞ * Dr. Öğretim Üyesi Hilal OYTUN ARSLAN – İSTANBUL * Prof. Dr. Özkan ÖZTEKTEN – İZMİR * Prof. Dr. Bayram DURBİLMEZ – KAYSERİ / NİĞDE * Prof. Dr. Cengiz GÖKŞEN – MERSİN* Osman KABADAYI – KIRŞEHİR * Dr. Erkan KALIPÇI - KONYA-NEVŞEHİR * Dr. Öğretim Üyesi Adnan Menderes KAYA – MALATYA * Dr. Öğretim Üyesi İbrahim Ethem ÖZKAN – NEVŞEHİR * Prof. Dr. Hikmet KORAŞ – NİĞDE * Prof. Dr. Ergin AYAN – ORDU * Prof. Dr. Bekir ŞİŞMAN – SAMSUN * Dr. Öğretim Üyesi Doğan KAYA – SİVAS * Prof. Dr. Kemal ÜÇÜNCÜ – TRABZON * Doç. Dr. Rezzan KARAKAŞ – SİİRT / DİYARBAKIR * Dr. Öğretim Üyesi Turgay KABAK – BAYBURT / GÜMÜŞHANE * Dr. Ramazan ERGÖZ – SİİRT / BİTLİS * Prof. Dr. Mehmet EROL – GAZİANTEP * Doç. Dr. Mehmet TEYFUR - AĞRI

YURT DIŞI / ЗА РУБЕЖОМ / ABROAD

Mehmet Akif KORKMAZ – ALMANYA ▪ Jale İSMAİLOV – AZERBAYCAN ▪ İlya İVANOV – ÇUVAŞİSTAN ▪ Serpil KUP – FRANSA ▪ Maria CİKİA – GÜRCİSTAN ▪ Prof. Dr. Tacide HAFIZ – KOSOVA ▪ Prof. Dr. Hamdi HASAN – MAKEDONYA ▪ Lübov ÇİMPOYEŞ – MOLDOVA ▪ Eden MAMUT – ROMANYA ▪ Doç. Dr. Miryana MARİNKOVİÇ – SIRBİSTAN ▪ Prof. Dr. Elfina SİBGATULLİNA - RUSYA FEDERASYONU ▪ Hakan KARAKOÇ - RUSYA FEDERASYONU – YAKUTİSTAN ▪ Doç. Dr. Nadya TIDIGOVA – ALTAY ▪ Murat TOYLU - TATARİSTAN M.C. ▪ Doç. Dr. İrina KAYAN - POKROVSKAYA – UKRAYNA ▪ Prof. Dr. İngeborg BALDAUF – ALMANYA ▪ Dr. Öğretim üyesi Taylan ABİÇ - KKTC ▪ Dr. Öğretim üyesi Nina

PETROVİÇE - MOLDOVA ▪ Prof. Dr. Tursun GABİTOV – KAZAKİSTAN ▪ Prof. Dr. Kadir GOLKAYRAN – İRAN ▪ Doç. Dr. Ergali ESBOSUNOV – KAZAKİSTAN ▪ Prof. Dr. Ebulfez AMANOĞLU – NAHÇIVAN ▪Dr. Kızıl Maadır SİMÇİT, RUSYA FEDERASYONU – TUVA. ▪ Ertuğrul KULAÇ - RUSYA FEDERASYONU – BURYATİA ▪ İrina JERNOSENKO – RUSYA FEDERASYONU – ALTAY KRAY. Prof. Dr. Ruslan KADİROV, (RUSYA FEDERASYONU - DAĞISTAN CUMHURİYETİ,) ▪ Doktorant Nursaule AKHATOVA (KAZAKİSTAN) ▪ Prof. Dr. Gous KHAN, (HİNDİSTAN)▪ Doç. Dr. Sönmez ABBASLI (AZERBAYCAN) ▪ Prof. Dr. Jabbor ESHONKUL (ÖZBEKİSTAN)

İÇİNDEKİLER / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENTS

BİZANS SANATINDA RHİPİDİON (FLABELLUM) VE GEÇ BİZANS DÖNEMİ (13.-15. YÜZYIL) DUVAR RESİMLERİNDE GÖRÜLEN ÖRNEKLER
RHIPIDION (FLABELLUM) IN BYZANTINE ART AND EXAMPLES SEEN ON LATE BYZANTINE (13th-15th CENTURIES) WALL PAINTINGS
РИПИДА (*ПОКЛОННИК*) В ВИЗАНТИЙСКОМ ИСКУССТВЕ И ПРИМЕРЫ ИЗОБРАЖЕНИЙ В ПОЗДНЕВИЗАНТИЙСКОЙ (13-15 ВВ.) НАСТЕННОЙ ЖИВОПИСИ
Durmuş GÜR - Cahit KARAKÖK……...1

SOĞMATAR NEKROPOLÜ KAYA MEZAR MİMARİSİ
ROCK TOMB ARCHITECTURE OF SOGMATAR NECROPOLIS
АРХИТЕКТУРА СКАЛЬНЫХ ГРОБНИЦ СОГМАТАРСКОГО НЕКРОПОЛЯ
Yusuf ALBAYRAK……32

ВОЗМОЖНОСТИ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ АГРАРНЫХ КООПЕРАТИВОВ ПО ПЧЕЛОВОДСТВУ В ГРУЗИИ
GÜRCİSTAN'DA ARICILIK KOOPERATİFLERİNİN KALKINMASI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME
THE OPPORTUNITIES OF THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF BEEKEEPING AGRARIAN COOPERATIVES IN GEORGIA
Tina GELASHVILI - Maia GELASHVILI 51

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN KADINA YÖNELİK AİLE İÇİ ŞİDDET HAKKINDA BİLGİ VE TUTUMLARININ İNCELENMESİ
INVESTIGATION OF KNOWLEDGE AND ATTITUDES OF UNIVERSITY STUDENTS ON DOMESTIC VIOLENCE AGAINST WOMEN
ИССЛЕДОВАНИЕ ОБ ИНФОРМИРОВАННОСТИ И ОТНОШЕНИЯ СТУДЕНТОВ УНИВЕРСИТЕТОВ К ДОМАШНЕМУ НАСИЛИЮ В ОТНОШЕНИИ ЖЕНЩИН
Sezer AVCI - Selver GÜLER - Büşra KÜTÜK - Fatma Nur POLAT - Melisa DEMİR ……..63

ŞANLIURFA HARBETSUVAN TEPESİ'NDEN BEZEMELİ TAŞ PLAKALAR
DECORATED STONE PLAQUES FROM ŞANLIURFA HARBETSUVAN HILL
КАМЕННЫЕ ПЛИТЫ С РЕЛЬЕФНЫМИ ИЗОБРАЖЕНИЯМИ НА ХОЛМЕ ХАРБЕТСУВАН В ШАНЛЫУРФЕ
Bahattin ÇELİK……..84

RUS DİLİNDEKİ BELİRTİSİZ ZAMİRLERİN MORFOLOJİK VE SEMANTİK ÖZELLİKLERİ
MORPHOLOGICAL AND SEMANTIC FEATURES OF INDEFINITE PRONOUNS IN RUSSIAN LANGUAGE
МОРФОЛОГИЧЕСКИЕ И СЕМАНТИЧЕСКИЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ НЕОПРЕДЕЛЕННЫХ МЕСТОИМЕНИЙ В РУССКОМ ЯЗЫКЕ
Ali AKYAR - Bahar GÜNEŞ……..92

THE TENDENCIES OF DECREASING THE INVESTING ACTIVITIES AND THE NUMBER OF JOBS IN GEORGIA AT THE BACKGROUND OF INCREASING ECONOMIC INDICATORS
EKONOMİK VERİLERİN BÜYÜMESİ IŞIĞINDA GÜRCİSTAN'A YAPILAN YATIRIM SÜRECİ VE İŞ OLANAKLARI
ТЕНДЕНЦИИ ИНВЕСТИЦИЙ И СОЗДАНИЯ РАБОЧИХ МЕСТ В ГРУЗИИ НА ФОНЕ РОСТА ЭКОНОМИЧЕСКИХ ПОКАЗАТЕЛЕЙ
Davit BIDZINASHVILI……103

HARRAN OVASI ARKEOLOJİK YÜZEY ARAŞTIRMASI 2020 YILI ÇALIŞMALARININ ÖN DEĞERLENDİRMESİ
PRELIMINARY ASSESSMENT ON THE ARCHAEOLOGICAL SURVEY OF THE HARRAN PLAIN IN 2020
ПРЕДВАРИТЕЛЬНАЯ ОЦЕНКА АРХЕОЛОГИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ ПОВЕРХНОСТИ ХАРРАНСКОЙ РАВНИНЫ В 2020 ГОДУ
Mehmet ÖNAL - Süheyla İrem MUTLU - Semih MUTLU……118

TÜRKİYE VE İRAN TÜRK TOPLULUKLARINDA KARŞILIKLI SÖYLEŞİ VE ÂŞIK KARŞILAŞMALARI
MUTUAL CONVERSATION AND MINSTREL CONFRONTATION IN TURKISH COMMUNITIES OF TÜRKİYE AND IRAN
СОРЕВНОВАНИЯ АШУГОВ И ЛИРИЧЕСКОЕ ОБЩЕНИЕ МЕЖДУ ТУРКАМИ И ТЮРКСКИМ ОБЩЕСТВОМ ИРАНА
Erdoğan ALTINKAYNAK……...130

TOPLUMSAL VE KÜLTÜREL BİR İÇECEK: "TÜRK KAHVESİ"
A SOCIETAL AND CULTURAL BEVERAGE: "TURKISH COFFEE"
СОЦИАЛЬНО-КУЛЬТУРНЫЙ НАПИТОК: "КОФЕ ПО ТУРЕЦКИ"
Jale KARHAN……...149

LEFEBVRE VE FOUCAULT'DA MEKÂN: KURAMSAL BİR TARTIŞMA
SPACE IN LEFEBVRE AND FOUCAULT: A THEORETICAL DISCUSSION
ПРОСТРАНСТВО В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ ЛЕФЕВРЕ И ФУКО: ТЕОРЕТИЧЕСКАЯ ДИСКУССИЯ
Mahmut KARAÇİZMELİ……166

ÖĞRETMENLERİN CEZA ALGISININ SANAL KAYTARMAYI ÖNLEMEDEKİ ROLÜ
THE ROLE OF TEACHER'S PERCEPTION OF ORGANIZATIONAL PUNISHMENT PREVENTING CYBER LOAFING
РОЛЬ ПЕДАГОГОВ ПРИ ПРЕДАТВРАЩЕНИИ КИБЕРЛОФИНГА
Aysen ARDA - Yahya FİDAN ……..179

TÜRK İSLAM SANATINDA SURET: KUBAD-ABAD SASRAYI SİREN TASVİRLİ ÇİNİLER VE ESTETİĞİ
FORM ON THE TURKISH ISLAMIC ART: SIREN DEPICTED TILES AND AESTHETICS OF KUBAD-ABAD PALACE
ФОРМА НА ТУРЕЦКОМ ИСЛАМСКОМ ИСКУССТВЕ: ИЗРАЗЦЫ С ИЗОБРАЖЕНИЕМ СИРЕНЫ И ЭСТЕТИКА ДВОРЦА КУБАД-АБАД
Banu DAVUN - Yusuf ALBAYRAK ……...197

ПРИНУДИТЕЛЬНО-ЗАКАЗАННЫЙ РОМАН И ВАЖНОСТЬ ИНТЕРПРЕТАЦИИ ПИСАТЕЛЯ ПРИ ИСПОЛНЕНИИ “ПРИКАЗА”
ZOR KULLANARAK YAZDIRILAN ROMAN VE YAZARIN YORUMUNUN BU "SİPARİŞ"İN GERÇEKLEŞTİRİLMESİNDEKİ ÖNEMİ
THE FORCEFULLY ORDERED NOVEL AND THE IMPORTANCE OF THE WRITER'S INTERPRETATION IN THE EXECUTION OF THE “ORDER”
Гиорги ХОРБАЛАДЗЕ……212

EXAMINATION OF POSTGRADUATE EDUCATION THESES ON INDIVIDUAL INNOVATIVENESS IN THE EDUCATION FIELD
EĞİTİM ALANINDA BİREYSEL YENİLİKÇİLİK KONUSUNDA YAPILMIŞ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM TEZLERİNİN İNCELENMESİ
МАГИСТЕРСКИЕ РАБОТЫ И ДОКТОРСКИХ ДИССЕРТАЦИИ НА ТЕМЕ ОБ ИНДИВИДУАЛЬНЫХ ИННОВАЦИЯХ В СФЕРЕ ОБРАЗОВАНИЯ
Ayşegül AYYILDIZ……...224

ESTABLISHMENT OF MODERN DISASTER MANAGEMENT IN TURKEY: OPERATIONAL IMPROVEMENTS
TÜRKİYE'DE MODERN AFET YÖNETİMİNİN KURULMASI: OPERASYONEL İYİLEŞTİRMELER
СОВРЕМЕННОЕ УПРАВЛЕНИЕ БЕДСТВИЯМИ В ТУРЦИИ: ОПЕРАЦИОННЫЕ УЛУЧШЕНИЯ
Hikmet İSKENDER……..243

SULHİ DÖLEK ÖYKÜLERİNDE KARA MİZAH
BLACK HUMOR IN SULHİ DÖLEK’S STORIES
ЧЕРНЫЙ ЮМОР В РАССКАЗАХ СУЛХИ ДЁЛЕКА
Soner AKPINAR - Ruken ÇAKAN EVCEN……...256

DEVELOPMENT OF STATE PROGRAMS OF UNIVERSAL HEALTH INSURANCE, STAGES OF REGULATION AND CHALLENGES: GEORGIAN EXPERIENCE
РАЗРАБОТКА ГОСУДАРСТВЕННЫХ ПРОГРАММ ВСЕОБЩЕГО МЕДИЦИНСКОГО СТРАХОВАНИЯ, ЭТАПЫ РЕГУЛИРОВАНИЯ И ПРОБЛЕМЫ: ОПЫТ ГРУЗИИ
GENEL SAĞLIK SİGORTASIYLA İLGİLİ DEVLET PROGRAMLARININ GELİŞTİRİLMESİ, DÜZENLEME AŞAMALARI VE ZORLUKLAR: GÜRCİSTAN ÖRNEĞİ
David TCHITOTASHVILI - Khaliana CHITADZE - Zurab ZURABASHVILI……271

Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi
Volume: 52**,** Winter-2021**,** p. (197-211)
ISSN: 1308-6200 **DOI Number:** https://doi.org/10.17498/kdeniz.1021759
Research Article
Received: Nov 10, 2021 | **Accepted:** Nov 30, 2021
This article has been checked for plagiarism.

TÜRK İSLAM SANATINDA SURET: KUBAD-ABAD SASRAYI SİREN TASVİRLİ ÇİNİLER VE ESTETİĞİ

FORM ON THE TURKISH ISLAMIC ART: SIREN DEPICTED TILES AND AESTHETICS OF KUBAD-ABAD PALACE

ФОРМА НА ТУРЕЦКОМ ИСЛАМСКОМ ИСКУССТВЕ: ИЗРАЗЦЫ С ИЗОБРАЖЕНИЕМ СИРЕНЫ И ЭСТЕТИКА ДВОРЦА КУБАД-АБАД

Banu DAVUN*
Yusuf ALBAYRAK**

ÖZ

Konya ili Beyşehir ilçesi sınırları içerisinde, Beyşehir Gölü'nün güneybatı kıyısında yer alan Kubad Abad Sarayı, Alaaddin Keykubad I. tarafından yaptırılmıştır. Kubad abad sarayı çevre ve iç surları ile yirmi civarında yapıdan oluşmaktadır. Kubad abad sarayının iç duvarlarında zengin çiniler yer alır. Günümüze ancak birkaç duvar buluntusuyla korunagelmiş olan Kubâd-âbad Sarayı duvar çinilerinin büyük bir gün yüzüne çıkarılmıştır. Sarayın duvarlarındaki desenli, figüratif ve yazılı çiniler Konya'daki Karatay Müzesinde sergilenmektedir. Sarayın duvarlarını klasik arabesk kompozisyon desenli, figürlü ve yazılı sekiz köşeli yıldız, kare ve bunları birbirine bağlayan haçvari çiniler süslemektedir.

İslam sanatları içerisinde resim ya da tasvir belli bazı nedenlerden dolayı temkinli bir tavırla karşılanmış bir sanattır. Bu tavırdan dolayı minyatür sanatı olarak kendisini göstererek ve gelişmiştir. Kubad-abad Sarayı'ndaki figürlü çiniler arasında yer alan önemli örneklerin başında insan figürleri gelir. Sultan ve yakınlarını sembolize eden bu figürler, Türk usulü oturmuş şekilde bağdaş kurmuş şekilde tasvir edilmişlerdir. İnsan figürleri yanında, çift ve tek başlı kartallar, uzun ömür, şifa ve kötü ruhları uzaklaştıran simgesel masal hayvanları dragonlar, lotus tipi bir hayat ağacının sağında ve solunda yer alan kuşlar, balıklar, filler, tavus kuşları, at, eşek, arslan, kaplan, köpekler, çeşitli av hayvanları olan tavşan, dağ keçisi, su kuşları, mitolojik yaratıklar sfensk, siren ve grifonlar da bu çiniler üzerinde görülür. Asya Türk mitolojisinden çeşitli hayvanlara, masalsı yaratıklara ve sembollere sahip bu çiniler Türk-İslam sanatına zengin eserler vermiştir. Plastik düzeyde insan ve masalsı hayvan figürlerinin işlendiği bu zengin içerikli çinilerin şekil, sırlama malzemesi, renk tekniği ve estetik özellikleri açısından değerlendirilmesi bundan sonraki çalışmalara ışık tutacaktır.

* ORCID: 0000-0002-2924-2789, Dr Öğretim Üyesi, Aksaray Üniversitesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Fakültesi, Resim İş Eğitimi Ana Bilim Dalı, banud@yahoo.com
** ORCID: 0000-0002-2001-6718, Doçent Dr, Ankara Yıldırım Beyazıd Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, albayrakyusuf55@hotmail.com

Türk İslam Sanatında Suret: Kubad-Abad Sasrayı Siren Tasvirli Çiniler ve Estetiği

Makalemize konu olan çiniler üzerindeki siren tasvirleri hem tarihsel hem de estetik açıdan değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Kubâd-âbad Sarayı, Selçuklu Sanatı, Çini Sanatı, Suret, Estetik, Siren

ABSTRACT

Kubad Abad Palace that is located within the borders of Beysehir and on the southwest coast of Beysehir Lake was built by 1st Alaaddin Keykubat. Kubad Abad Palace consist of about twenty buildings with its environment and inner walls. There are rich tiles on the inner walls of the Kubad abad palace. Most of the wall tiles of Kubad Abad Palace that have survived to the today with only a few wall remains have been unearthed. Patterned, figurative and written tiles on the walls of the palace are exhibited on the in Konya Karatay Museum. The walls of the palace are decorated with classical arabesque composition patterns, figures and written octagonal stars, square and cross-shaped tiles connecting them.

Painting or depiction in Islamic arts is an art that has been met with a careful attitude due to certain reasons. Due to this attitude, it showed itself as a miniature art and developed. Human figures are the most important examples among the figured tiles in Kubad-abad Palace. These figures, which symbolize the Sultan and his relatives, are depicted cross-legged in Turkish style. Double and single-headed eagles, dragons, which are symbols of longevity, healing and exorcism, birds, fish, elephants, peacocks, horses, donkeys, lions, tigers, Dogs, various hunting animals such as rabbits, mountain goats, waterfowl, mythological creatures, sphinxes, sirens and griffins as well as human figures are also seen on these tiles. These tiles which encounter various animals, fairy-tale creatures and symbols from Asian Turkish mythology, have brought rich works to Turkish-Islamic art. In terms of shape, glazing material, color technique and aesthetic properties, these rich tiles which depict human and fairy-tale animal figures at the plastic level will shed light on future studies. The siren depictions on tiles subject to our article will be evaluated both historically and aesthetically.

Keywords: Kubad Abad Palace, Selchuklu Art, Tile Art, Form, Aesthethic, Siren

АННОТАЦИЯ

Дворец Кубад Абад, расположенный в пределах Бейшехира и на юго-западном побережье озера Бейшехир, был построен 1-м Алааддином Кейкубатом. Дворец Кубад-Абад состоит примерно из двадцати зданий со своим окружением и внутренними стенами. На внутренних стенах дворца Кубад-абад имеются богатые изразцы. Большая часть настенной плитки дворца Кубад-Абад, сохранившейся до наших дней, была раскопана лишь на нескольких остатках стен. Узорчатые, фигурные и письменные плитки на стенах дворца выставлены в музее Конья Каратай. Стены дворца украшены классическими арабесковыми композиционными узорами, фигурами и письменными восьмиугольными звездами, квадратными и крестообразными плитками, соединяющими их.

Живопись или изображение в исламском искусстве - это искусство, к которому по определенным причинам относились с осторожностью. Благодаря такому отношению, она проявилась как миниатюрное искусство и развивалась. Человеческие фигуры являются наиболее важными примерами среди фигурных плиток во дворце Кубад-Абад. Эти фигуры, символизирующие султана и его родственников, изображены скрещенными ногами в турецком стиле. Двуглавые и одноголовые орлы, драконы, которые являются символами долголетия, исцеления и экзорцизма, птицы, рыбы, слоны, павлины, лошади, ослы, львы, тигры, собаки, различные охотничьи животные, такие как кролики, горные козлы, водоплавающие птицы, мифологические существа, сфинксы, сирены и грифоны, а также человеческие фигуры также встречаются на этих

плитках. Эти плитки, на которых встречаются различные животные, сказочные существа и символы из азиатско-турецкой мифологии, привнесли богатые произведения в турецко-исламское искусство. С точки зрения формы, материала глазури, цветовой техники и эстетических свойств, эти богатые плитки, изображающие человеческие фигуры и фигуры сказочных животных на пластическом уровне, прольют свет на будущие исследования. Изображения сирен на изразцах, о которых пойдет речь в нашей статье, будут оценены как с исторической, так и с эстетической точки зрения.

Основные слова: Дворец Кубад-Абад, сельджукское искусство, изразцовое искусство, форма, эстетизм, сирена

1. Giriş

Kubad Abad Sarayı, Konya'nın Beyşehir ilçesi sınırları içerisinde yer alan Beyşehir Gölünün güneybatıdaki kıyısında küçük bir yarımada üzerinde bulunan Anadolu Selçuklu Dönemi'nde yapılmış olan saray külliyesidir. Saray, Anamas Dağının etekleriyle sahil arasındaki geniş düzlükte küçük bir tepeciğin üzerinde kurulmuştur Saray çevresinde bir hamam, mescid, mutfak, silah ve yiyecek depoları, nöbetçilere ait bir kışla ve ahırlar bulunur (Önder 1988: 31). Alaeddin Keykubat'ın 1235 yılında yaptırdığı Kubad-Abad sarayı, Ortaçağ Anadolu Türk Döneminden günümüze korunarak gelmiş saraylarından biridir (Yavaş 2013: 1544).

Selçuklu tarihçilerinden İbni Bibi'nin anlatımlarına göre, Kubad abad Sarayının yerini Sultan Alaaddin Keykubad I. seçerek, mimar ve nakkaş olan veziri Sadeddin Köpek'e burada yazları oturabileceği bir saray yaptırılması emrini vermiştir (İbni Bibi 1957). Selçuklu Devleti, Oğuzların Kınık boyundandır. Ortadoğu'da büyük devletler kurarak 300 yıl bu coğrafyada hüküm sürmüşlerdir (Öney: 1992: 1). Selçuklu, Anadolu egemen olduklarında daha önce burada varlık göstermiş, Hitit, Yunan, Roma ve Bizans gibi medeniyetlerin sanatlarından etkilenmiştir. Alçı, tuğla, çini ve ahşap gibi malzemeleri birlikte ya da tek olarak geometrik motifler oluşturacak biçimde kullanmışlar ve kendilerine özgü bir estetik anlayışı geliştirmiştir (Bayburtluoğlu 1976: 68-70).

Kubad abad sarayı yirmi civarı yapıdan oluşur ve iç-dış surla ile çevrilidir. Büyük saray, küçük saray, göle doğru kayıkhane ve çeşitli boyutlarda düzenli olmayan pavyonlar bulunur (Arık 2008: 268). Büyük saray, doğuda göle uzanmış 50x55 m ölçülerinde kareye yakın dikdörtgen terasın kuzey doğu kenarında 50x 35 m ölçülerinde inşa edilmiştir. Batıda külliye alanı içinde yer alan yayılan avlu, ve avlu ortasında saray binası yer almaktadır. Batıdan bakınca ön avlu izlenimi uyandıran bölüm, içte, batı kenarınca uzanan hücreler ve güney kenarında daha büyük iki mekan ile çevrelenmiştir (Arık 2000: 52). Büyük sarayın güneyinde yer alan küçük saray kareye yakın planlıdır ve düzgün yontma taş ile kaplanmıştır. Kapıdan içeri girildiğinde uzun bir dikdörtgen koridorun kuzey batı ucunda bir kapıyla büyük odaya geçilmektedir. Koridorda sağda, kuzeydoğu duvarında ortaya açılan bir kapı ile salona girilir. Göl tarafından kuzeydoğu uçta büyük bir eyvan salona açılmaktadır. Koridorun sağ ve sol yanındaki duvarlara açılan birer kapıyla odalara girilmektedir (Arık 2007: 298).

Kubad abad sarayının iç duvarları zengin çiniler ile süslenmiştir. Kubad abad Sarayının 1949 yılında yapılan ilk kazılarında sarayın iç duvarını süsleyen desenli ve resimli çinilerden bir bölümü bulunmuştur. Sarayın iç duvarlarında yer alan çinilerden bir bölümü, büyük salonda in situ olarak bulunmuştur (Oral 1953).

Türk sanatının başarılı olduğu, güzel eserlerin verildiği süsleme sanatlarımızdan biri "çini" sanatıdır. Çini, bir cins beyaz topraktan yapılarak, fırında pişirilerek üzeri sırlı olan, boyalı seramik eserlere verilen isimdir (Aker 2010: 2). Çini günümüzde, seramiğin, çini yapımına elverişli hammadde ile yapılan şeklinin ilk pişiriminden sonra, yüzeyinin çeşitli motiflerle bezenip, canlılık, parlaklık ve dayanıklılığını artırmak amacıyla, sırlama işleminden geçirilmiş halidir. Osmanlıca kökenli çini kelimesi, "Çin işi", "Çin'e ait" anlamlara gelir (Sevim- Baskıcı 2010: 550).

Toprak ve sudan yapılmış olan seramiğin üzerine fırça ile boyalar yapılan çini sanatı, Anadolu Selçuklu yapılarının iç ve dış yüzeylerinde değişik desen, renk ve kompozisyonlarla kullanılmıştır. Selçuklu sarayları ve yapılarının cephelerinde, iklim koşullarına dayanıklı olan tuğla ve çiniler yaygın olarak kullanılmıştır (Karamağaralı 1981: 67-93). Selçuklu mimarisine zenginlik ve renk katma amacıyla sırlı-sırsız tuğlalar, mozaik çiniler, sır altı ve farklı süsleme teknikleriyle üretilmiş sembolik, geometrik, bitkisel ve yazı olmak üzere dört farklı süsleme motifi kullanılmıştır (Arseven 1973: 205).

Kubad abad Sarayı duvar çinilerinin üzerindeki figür zenginliği oldukça dikkati çekicidir. Sarayların duvarlarını kaplayan ve mimariye renk katan zengin figürlü çinilerin yaratıcıları sanat becerilerini semboller dünyasıyla zenginleştirerek Selçuklu resim sanatının estetiğini oluşturmuşlardır (Arık, 2007: 73). Kubad-abad Sarayı'na gelinceye kadar İslam süsleme sanatında figürlü eserler bilinmemektedir. Özellikle Büyük Selçuklularda, kaynağı Türk mitolojisine dayanan bu figürlü çiniler en güzel örnekleriyle Türk-İslam sanatına zengin eserler bırakmıştır. Figürlü çiniler arasında insan figürleri çok sık kullanılmıştır. Sultan ve yakınlarını sembolize eden bu figürler, Türk usulü oturmuş bağdaş kurmuş durumda tasvir edilmişlerdir. İnsan figürleri yanında, çift ve tek başlı kartallar, uzun ömür, şifa ve kötü ruhları kovucu sembol masal hayvanları dragonlar, lotus tipi bir hayat ağacının sağında ve solunda yer alan kuşlar, balıklar, filler, tavus kuşları, at, eşek, arslan, kaplan, köpekler, çeşitli av hayvanları olan tavşan, dağ keçisi, su kuşları, mitolojik yaratıklar sfensk, siren ve grifonlar da bu çinilerde tasvir edilmiştir (Önder 1988: 33, 34). Saray duvarlarında ele geçen sıraltı tekniğinde hazırlanmış hayvan figürlü çinilerin bir bölümü sağlam ya da sağlama yakın şekilde bazıları ise küçük parçalar halinde bulunmaktadır. Çinilerin pek çoğu sekiz köşeli yıldız olup, 2.5 cm ile 3.4 cm arasında değişen kalınlığa sahip çinilerdir. Desenler çoğunlukla şeffaf sıraltına siyah, kobalt mavi ve turkuaz renklerde verilmiştir. Figürler çininin ortasına yerleştirilmiş olup, etrafında genellikle bitkisel motifler ve süslemeler görülmektedir (Başş vd. 2019: 391)

Kubad abad sarayı çinileri içerisinde mitolojik yaratıklardan olan sirenler oldukça fazla işlenmiştir. Sirenler, Yunan sanatında insan başlı ve kuş gövdeli yaratıklardır (Durando 2005: 123). Kadın vücutlu, kuş kanatlı ve hoş ve etkileyici sesli olan sirenlerden, ilk olarak Odysseia' da söz edilmektedir (Erhat 1972: 343) ve

burada sayıları ikidir. Daha sonraki anlatımlarda sayıları üç ya da dörttür. Mitograflar geleneksel olarak bunların önemli birer müzisyen olduklarını söylerler (Grimal 1997: 726-727). Efsanelerde ve erken literatürde sirenler, yarı ilahi, bakire genç kızlar olarak tanımlanırlar (Aasved1996: 383). Türk mitolojisinde Simurg adı ile anılan masalsı bir kuştur (Kavuncuoğlu 2003: 80). Çok renkli ve de oldukça gösterişli bir kuş olan simurgun yeşil renkte olduğu tahmin edilerek Zümrüdü Anka diye de adlandırılmıştır. Masallarda da insanlara yardım eden anka kuşu, mitolojide inanç dünyasından kaynağını alan, olağanüstü güçlere sahip, Tanrının yeryüzündeki yardımcı efsanevi kuşlardandır (Bütüner 2020: 53).

2. İslam ve Tasvir Sanatı

Görünen veya izafi alemin resmedilmesi olarak nitelendirebileceğimiz tasvir ya da Resim sanatı bazı nedenlerden ötürü tereddütle karşılanmış bir sanattır. Bundan dolayı somuttan başlayarak soyuta doğru bir gelişme izleyen bu yöneliş İslam sanatında varlığını koruyarak minyatür sanatı ortaya çıkmış ve gelişmiştir. Soyuta doğru yönelmiş İslam sanatının, somut olan heykel sanatında ısrar etmesi insan vücuduna bağlılığı kaçınılmaz olan heykel sanatını gözden çıkarması tabii bir gelişmedir. Sanatçı resim sanatında doğaya ve eşyaya bir yönüyle bağlı kalmıştır. Resmin özellikle tıp yayınlarındaki anatomik çizimlerde kullanılması varlığının devamını mecburi kılmaktaydı. Fakat somut ile başlayıp soyuta doğru gelişen İslam sanatı başka kültürlerden aldığı resim sanatını da kendi özellikleri içine katarak, minyatürlerde olduğu gibi tamamen farklı ifade şekilleri haline getirmiştir, (Ayvazoğlu 1992: 43).

Selçuklular dini eserlerde geometrik motiflerin, bitkisel desenlerin ve yazının en göz alıcı kompozisyonlarını mozaik çini ile verilmiştir. Saraylarda figürlü çiniler kullanılmıştır. Az sayıdaki dini eserlerdeki figürlü çinili levhalar ise kesinlikle bu saraylardan derlenmiş çiniler olup yapıya bir süslemeyi bir sisteme bağlı kalmaksızın eklenmişlerdir. Bu nedenle Selçukluların saraylarda kullandıkları çini süsleme ile dini mimarisindeki çini süsleme arasında gerek motif ve teknik bakımdan büyük farklılıklar vardır (Yetkin 1986: 26).

3. Saray Duvarlarında Sekiz Köşeli Yıldız Çinilerde Siren Tasvirleri

Kadın başlı ve kuş gövdeli siren figürü Kubad abad sarayı duvarlarında yer alan fantastik canlılardan biridir. Yıldız biçimindeki çinilerde üzerinde sıraltı boyama ve lüster tekniğinde sirenlerin etrafında, bitkisel motifler, kıvrım dalları, çiçek ve yaprak kompozisyonları görülmektedir. Çiniler genellikle 23 cm çapındadır. Çinilerde motifler, şeffaf sır altına siyah tahrirli olup kobalt mavisi, mor, firuze renkler kullanılmıştır.

Büyük Saray'a ait sekizgen yıldız biçimindeki çiniler üzerinde, sirenlerin yüz tipleri, Uygur tipi özelliğini taşımaktadır. Badem gözler, ince kaşlar, küçük ağız, düzgün burundan oluşan yuvarlağa yakın bir yüz vardır. Kontörler ile figürün arasındaki boşluk, rumi ve bitkisel motifler ile doldurulmuştur (Resim 1). Siren tasvirlerinin birinde başında ışın halkası olan sirenin, yüz ifadesi yüzündeki ve beni,

taca benzer başlığı, kadın başı olarak tasvir edildiğini düşündürür. Kuyruk ve gövdesinde kobalt mavisi kullanılmıştır. Çevresindeki motiflerde, ışın tacı ve yüz hatlarının verilmesinde kahverengi renkte boya kullanıldığı görülmektedir. Oldukça dikkat çekici özellik ise sirenlerin gövdeleri profilden verilirken, başları cepheden çizilmiştir (Resim 2). Tasvirlerde, başlar cepheden, gövde ise profilden çizilmiş, renklerde, kobalt mavi ve kahve tonları ile krem renkteki zemin üzerine, sıraltı tekniği uygulanmıştır. Boşluklar bitkisel motiflerle doldurulmuştur. Siren ile kontör arasındaki boşlukta, zemin boyaması yapılarak, bitkiler ortaya çıkarılmıştır. (Resim 3).

Bazı siren tasvirlerinin farklı bir formda yapıldığını görmekteyiz. Sirenlerin, kartal tasvirlerinde görüldüğü gibi kanatlar açık, gövde damla şeklindedir. Sirenlerin yüz özelliğinin, cepheden olduğu gibi aktarıldığı, ancak gövdelerinin profilden değil de, cepheden verildiği kanatları ikiye ayrılmış ve ucu helezon şeklinde bitmiştir. Figürün çevresinde benek şeklinde motifler kullanılarak, denge sağlanmaya çalışılmıştır. Mavi ve kahverengi rengin kullanıldığı çinilerde, sirenin kanatları ve kuyruk bölümü mavi ile boyanmış, bacakları aşağıya doğru oldukça, açılarak çizilmiştir (Resim 4).

Bu tasvirlerde, kadın başları üzerinde bazı örneklerde üç dilimli taç görülmektedir. Kobalt mavi ve patlıcan moru ile renkler verilmiş ve tahrir rengi siyahtır. Sekizgen yıldızın ortasında yer alan motiflerin etrafları basit yapraklar, kıvrık dallar ve Rumilerle hazırlanmış kompozisyonlar ile tamamlanmaktadır. Zemin rengi beyaz bırakılmış şeffaf sır ile sırlanmıştır.

4. Sonuç ve Değerlendirme:

Uygur, Karahanlı, Gazneli, Büyük Selçuklu mimari geleneğini Anadolu'da devam ettiren, Türk kültür ve medeniyetinin öğretilerini yansıtan Anadolu Selçuklu sarayları önemli yapı kompleksleridir. Anadolu Selçukluları yapmış oldukları sarayların süsleme sanatlarında Orta Asya sanat geleneğini zenginleştirerek devam ettirip ve mimari yapılarda uygulamıştır. Özellikle Orta Asya inanç geleneği olarak gördüğümüz mitolojik motifleri zenginleştirerek süsleme sanatlarında kullanmışlardır. Kubad abad sarayının çini duvar kaplamaları, zeminde, duvarın zemine birleştiği yerde dikdörtgen turkuaz sırlı çiniler, bunun üzerinde kesik yarım haç ve sekiz köşe yıldız çiniler ile ikinci sıra ve üst kısımda aynı şekilde yerleştirilmiş, tam haç ve tam sekiz köşeli yıldız çiniler şeklinde düzenlenmiştir (Arık 2008: 274, 275). Haç ya da gamalı haç insanlığın en eski sembollerinden birisidir. Gamalı haç ise dört yönü simgelemekte ve sonsuz bir döngüyü işaret etmektedir. Aynı zamanda güneşi de sembolize etmektedir Sekiz sayısı yedi kat gökyüzünün uzantısı olarak Tanrı katını ifade ederken, İslam'da sekiz sayısı Cenneti temsil etmektedir. (Altunya 2017: 117). Çini ve seramik sanatının belki de önemli ve en gizemli tekniği olarak karşımıza çıkan lüster, adını fırınlanmış sır üzerine uygulanmış gümüş ve bakır oksitli, parıldayan bir etki veren boyadan almaktadır (Çeken 2007b: 18). Lüster bezemeli yıldız biçimindeki plakalar, yeşilimsi- kahve, sarı- kahve tonlarındadır. Haç biçiminde olanlar ise metal moru renkli, saydam sır üzerine lüster bezelidir (Çizer 2010: 55). Çiniler divan odasında yerden 1,5-2 m

yükseklikte sekiz kollu yıldız ve haçvari şekilde duvar yüzeyine döşenmiştir (Arık 2000: 54).

Anadolu'da Selçuklu dönemi çini teknikleri cami, medrese ve türbe gibi mimari dini yapıların yanı sıra sarayları süslemekte kullanılmıştır. Dini mimari yapılarda mozaik çini tekniği, mekân içerisinde dini atmosferi zenginleştirmiştir. Saraylarda ise çeşitli çini teknikleriyle zenginleşen figürlü çiniler ortama dünyevi bir özellik katmıştır. Selçuklular, dini mimari yapılarda geometrik desenlerin, bitkisel motiflerin ve yazının zengin kompozisyonlarını mozaik çini ile vermişlerdir. Saraylarda ise daha çok figürlü çiniler kullanılmıştır (Öztürk 2008: 16). Kubad abad sarayında bulunan çiniler Selçuk devri ressamlığı, etnografyası için önemli olduğu kadar Türk çiniciliği bakımından da oldukça önemlidirler (Oral 1953: 211). Bu yıldız biçimindeki çiniler üzerindeki siren tasvirleri sıraltı boyama ve lüster tekniğinde yapılmıştır. Sıraltı tekniğinde çini hamuruna şekil verildikten sonra yüzey kemik rengi ile astarlanmış veya astarlanmamıştır. Sıraltı çinilerde tasvirler, elle çizildiği gibi, çini hamuru yumuşakken kalıp ile yapılan kabartma desenler de görülür. Şekil verilerek bezenmiş çiniler, fırınlamadan sonra kurşunlu sır ile sırlanıp yeniden fırına verilmektedir. Şeffaf kurşunlu sırlar renksiz, turkuaz veya hafif yeşil tonlarında görülmektedirler (Yılmaz 2006: 509). Sıraltı tekniğinde yapılan seramiklerde, astarlar krem veya beyaz renkte olup hamur, sır ve süslemenin özelliğine göre değişmektedir (Çeken 2007a: 253). Lüster tekniğinde, çini hamuruna benzer nitelikte kuvars miktarı yüksek, firitli beyaz hamur kullanılmıştır. Bu tür hamur ile seramikler üzerinde dilimlenmiş veya kabara şeklinde yüzeyler elde edilmiştir (Çeken 2007: 114, 115). Bu teknikle çini yapımının Mısır'daki cam üzerine lüster boyama tekniğine dayandığı öne sürülmektedir. Lüster teknikte çini ve seramiklerin ilk kez ve yoğun şekilde Samarra ve Bağdat'ta bulunduğu bilinmektedir (Öney 1987: 15).

M.Ö. 7. yüzyıldan beri Orta Asya'da gelişen hayvansal tema ve ikonografik bakımdan sarayda kullanılan çinilerin kökenini oluşturmaktadır (Arık 2000: 76). Göğsünde "Es-Sultan" yazılı çift başlı kartal, tavus kuşu, hayat ağacı üzerinde kuşlar, av kuşları, yırtıcı kuşlar, avcı kuşlar ve başka kuş cinsleri, sfenks, siren, ejder, grifon gibi mitolojik hayvanlar, balık gibi hem cennet ve şaman mitolojisi ile bağlantılı figürler, kurt, tilki, aslan, ayı, geyik gibi yaban hayvanlarında kullanıldığı kompozisyonların yanı sıra at, deve, köpek ve keçi gibi evcil hayvan tasvirlerinin yer aldığı görkemli bir tasvir sanatı görülür. Şahnameden alınan beyitler "El-Galip", "Es-Sultan", "El- Muazzam" gibi Allah'ın sıfatlarının yazılı olduğu yıldız ve haç biçimli birçok çini parça kazılarda ele geçmiştir (Arık 2008: 275). İslam sanatında ayrı bir yeri olan figür sanatı, taşta, madende, ahşapta, alçıda ve çinide pek çok örneği ile günümüze ulaşmıştır (Önder 1968: 5). Anadolu'da 13. yüzyılda Selçuklu saray ve köşklerinde etkileyici bir süsleme anlayışı olarak levha şeklinde çinilerin kullanılmıştır. Dört kol şeklinde çinilerle birbirine bağlanan yıldız formlu çiniler, bu yapılar için çinilerin karakteristik özellikleri olmuştur (Arlı -Altun 2008:13).

Kubab abad sarayı duvarlarında yer alan tasvirli çinilerde görülen sireni Homeros, Odysseia isimli destanında, yarı kadın, yarı kuş olarak anlatmaktadır. Siren'ler baştan çıkarıcı şarkıları ile denizcileri bulundukları kayalıklara

sürükleyerek gemilerinin batmalarına neden olup (Schur 2014: 1-4), onlara ölüm getirmektedirler (Holford-Stevens 2006: 16). Olasılıkla Siren'ler ya da Seiren'ler başlangıçta kanatlı ölüm tanrıçaları olarak mitolojide yerini bulmuşlardır. Çoğunlukla mezar kabartmalarında tasvirlerine rastlanmaktadır. Kadın başlı ve kuş vücutlu olmaları Mısır mitolojisindeki ölü ruhu sembolize eden Mısır çakırdoğanına benzemektedir. Yunan mitolojisinde ise Homeros Siren'leri denizle ilişkilendirerek belden üstü kadın ve aşağı tarafı balık olan deniz kızları olarak tasvir edilmektedir. Homeros'a göre Sirenler denilen bu deniz kızlarının ezgilerine hiç kimse dayanamaz ve bu ezgilere kapılan denizcileri ölüme doğru çekerler. Balık kız şeklinde tasvir edilen Sirenlerin Yunan sanatında vazo resimlerine konu olduklarını görüyoruz. Vazo resimlerinde genel olarak üç adet Siren'e rastlanmaktadır. Fakat daha sonraları bunların dört ve on bir gibi sayılarının arttıkları görülmüştür (Cömert 2010: 86). Yunanlıların "insan kuşu" dedikleri bu masalsı varlıklar M.Ö. 8. Yüzyıl ile birlikte Yunan sanatında görülmeye başlar. Yunanlılar bu masalsı varlığın sanatsal tipini Mısır sanatından almışlardır (Weicker 1902: 33). Yunan inanç sisteminde ölüm ve ruh ile bağlantılıdırlar (Karademir- Özdemir 2013: 95). Bu kelime Miken dilinde de geçmektedir. Pylos sarayının mobilyalarının tasvirinde görülen dizilimlerin siren başlarını içeren dekoratif motiflere atıfta bulunduğu genel olarak kabul edilmektedir (Luján and Vita 2018: 234, 235). Mısır'da sadece ölen ruhların simgesi olarak kullanılırken, Yunan mitolojisinde ve sanatında gelişim göstererek hem tanrılara hem ölülere eşlik eden bir yaratık haline gelir (Temür 2016: 5-6). Mezopotamya mitolojisi ve sanatında insan başlı kuşlar olarak tasvir edilirler. Mitolojik figürler olan insan başlı kuşlar, Akkad silindir mühürleri üzerinde Zu olarak adlandırılmıştır (Hooke 1993: 91, 12b). Phoenix, Anka, Hüma, Semender, Simurg ve Harpy gibi adlar ile anılan sirenler, dünyanın farklı bölgelerinde farklı dini ve büyü içeren etkileri olduğu kabul edilen mitolojik bir kuş olup, bir fili ya da bir sığırı taşıyabilecek kadar büyüktürler (Hançerlioğlu 1975: 575).

Türk mitolojisinde siren, Simurg, olarak adlandırılmış masalsu bir kuştur. Simurg Farsça'da kullanılan bir kelimedir ve otuz kuş anlamı taşır. Siren'in de Farsça otuz renk anlamına gelen Sireng'ten geldiği düşünülmektedir (Kavuncuoğlu 2003: 80). Simurg'un, insan üstü güçlerini insanları korumak için kullandığı tahmin edilmektedir. Orta Asya'da 'Tuğrul' da denilen ve Kaf dağında yaşayan masalsı yaratıktır. İslami dönem destanlarında, ihtiyacı olanlara yardım eden, iyilik yapan, yaşanılan yeri kötülükten, hastalıktan ve düşmandan korumayan, avcıya şans ve talih getirme gibi özellikleri yer tutmuştur (Öztürk ve Arısoy 2018: 379). Bulunan bazı siren formlu çini örneklerinde kartal pençesi ve kanatlarına benzer tasvirler de dikkati çekmektedir. (Resim 4) Selçuklu dönemine ait birçok kabartmalarda Selçuklu simgesi olan çift başlı kartal figürlerini görmekteyiz. Göklerin görkemli kuşu olan kartal, havadaki canlılar içinde en soylusu ve en korkutucu olanıdır. Kartal her zaman hem soyluluğun hem de gücün sembolü olmuştur. Bir bakıma göklerdeki aslandır. Hatti'lerden bu yana kartal gücün ve devletin sembolüdür (Altunay 2017:121).

Zerdüş dini kitabı olan Avesta da sirenden söz edilmektedir. "Seana" kelimesi doğan manasına gelmektedir. Saena şifa veren bir ağaçtır ve kuş bu ağaç

üzerinde yuva kurmaktadır. Orta Asya Türk abidesi olan Orhun-Yenisey abidelerinde "Umay" adı yer ve su ilahesi olarak geçmekte, ayrıca çocukları koruduğuna inanılmaktadır (İsmayilova 2015: 78).

Siren, Selçuklularda, İran ve Asya sanatında da heykel, metal, çini ve seramikler üzerinde kadın başlı, kuş vücutlu şekilde tasvir edilmiştir (Kocer 2021: 155, 156). Sirenler, hem edebiyatta hem de sanatta aslında ölülerin ruhlarının temsilleridir (Weicker 1902: 13). Sirenler sultanı ve yaşadığı sarayı kötülüklerden ve hastalıklardan koruyan, tılsımlı ve uğur getirici olduklarına inanılan simgesel anlama sahip olağan dışı yaratıklardır (Büyükçanga 2006: 28). Siren figürleri İslam sanatında olduğu gibi Hristiyan sanatında da güçlü, kuvvetli ve koruyucu masalsı yaratıklar olarak canlandırılmışlardır. Bizans sanatında en fazla tanınan ve kullanılan antropoid (insan hayvan kombinasyonu) masalsı betimlemeler içerisinde sirenler de yer alır (Doğer 2004: 79). Siren/harpi tasvirleri 12. yüzyıldan itibaren heykellerde, 13. ve 14. yüzyılda ise seramiklerde görülmektedir (Rice 1966: 210). Seramik eserlerde siren/harpi figürlü örnekler az sayıdadır. Ancak bu eserler ünik kompozisyonları ile dikkat çekicidirler (Doğer 2004: 83).

Kubadabad sarayı dışında siren tasvirleri, Keykubadiye sarayında da görülür. Burada ele geçen çini üzerindeki siren tasviri, sekiz köşeli yıldız içerisinde yer alır. Siren'in yuvarlak yüzlü, kaşları bitişik yay şeklinde, gözler çekik ve ağzı küçüktür. Saçları düz, ortadan ikiye ayrılmış şekilde ense üzerine kadar uzanır. Alnın üzerindeki taş oldukça değerlidir. Yaka süslü, çatal şeklinde kuyruk, pençeler büyük, güçlü ve yelpaze biçimde ikinci bir kuyruk arkaya doğru açılmıştır. Figürün etrafında zemin renginde bir çerçeve oluşmuş ve bu çerçeve dış taraftan dolgu elemanlarıyla bezenmiştir (Özdemir 2021: 188). Konya'daki Karatay Medresesi Çini Eserler Müzesi'nde yer alan kırık durumdaki kasenin dip kısmında (tondo) siren tasviri yer alır (Resim 5). Siren figürü ile kompozisyonun yerleştirilişi, yüz tipi ve kanatların verilişi açısından Kubadabad Sarayı sirenlerine oldukça benzerdir. Siren'in başı cepheden, gövdesi profilden verilmiştir. Kıvrımlı saçlar kulak hizasına uzanır. Yüz oval, gözler iri badem şeklinde, kaş altında birleşen burun ve ağız küçüktür. Başında sivri tepesi olan üç dilimli taç bulunur. Uzun ve ince boyunda süslü bir yaka detayı görülür. Siren'in kuyruğu, tavus kuşu kuyruğuna benzer, dairesel ve çizgisel detaylar verilmiştir. Sırttan çıkarak yukarıya doğru kavisli devam eden ve uç kısmı sivri sonlanan süsleme, ikinci bir kanat olarak düzenlenmiştir (Özdemir 2021: 126). Bunlardan başka, Antalya'daki Aspendos Sarayı ve Kayseri'deki Huand Hatun hamamında (Avşar 2012: 5), Kars Ani Harabeleri kazılarında bulunan seramiklerde, Van Akdamar kilisesi duvarlarında da rastlanmaktadır (İsmailova 2015: 78).

Türklerin "tuğrul", "zümrüd-ü anka", İranlıların "simurg" veya "sirenk", Arapların ise "'anka"' ismini verdikleri, insan üstü güçleri olduğuna inanılan, efsaneye göre Kafdağı'nda yaşayan, iyiliğin sembolü, ihtiyaç sahiplerine yardım eden sirenler İslam sanatında oldukça sık işlenen bir tasvir olmuştur. Selçuklu sanatında siren, sfenks, grifon, kanatlı aslan ve melekler gibi doğaüstü güçlere sahip masalsı yaratıklar saraylarda, mescitlerde, kalelerde, kervansaray yapılarında, koruyucu olarak türbelerde, hayat ağacı sembolüyle birlikte yoğun bir şekilde tasvir edilmişlerdir. Mimari yapılarda kullanılan çiniler, Selçuklu resim sanatında oldukça

önemlidir. Çinilerde turkuaz, kobalt mavisi, manganez moru, beyaz, yeşil, siyah ve kemik renklerinin uyumu ile verilen tasvirler, özellikle sıraltı çinilerin kendilerine has teknikleri, estetik bir etki bırakmıştır. Figürlü çinilerde doğu sanatlarına özgü yüz tipi olarak bilinen, yuvarlak yüzlü, iri badem gözlü, kalem kaşlı ve kemerli burunlu figürler ile birlikte batı dünyasına ait figürlere de yer verildiği görülmektedir (Yılmaz 2006: 508). Onca figüre sahip bu çiniler, sıradan bir süsleme ve gösterişin ötesinde zengin bir düş dünyasını farklı bir açıdan yansıtır. Kubad-Abad Sarayı çinileri, hem kavram resmi hem de gerçekçi özellikleriyle bilinmezliklere sahip Ortaçağ Türk Dönemi Resim Sanatına ilişkin çok önemli kanıtlar sunar (Yavaş 1953: 1546).

KAYNAKÇA

AKER, S. (2010). *Çini Tasarımı*. Ankara: Detay Yayıncılık.

ALTUNAY, E. (2017). *Paganizm I Kadim Bilgeliğe Giriş*, İstanbul: Destek Yayınları.

ARIK, R. (2000). *Kubad Abad Selçuklu Saray ve Çinileri*, Türkiye İş Bankası Yayınları, no: 514, İstanbul.

ARIK, R. (2007), "Anadolu Selçuklu Saraylarında Çini", *Anadolu Toprağının Hazinesi: Çini Selçuklu ve Beylikler Çağı Çinileri*, R. Arık-M. O. Arık (Ed.), İstanbul, 219-393.

ARIK, R. (2008). *Selçuklu Saray ve Köşkleri, Selçuklu Çağında Anadolu Sanatı*, (Edt. Doğan Kuban), Yapı Kredi Yayınları.

ARLI, B. D.-Altun, A. (2008). *Anadolu Toprağının Hazinesi Çini Osmanlı Dönemi*, Kitap Yayınevi, İstanbul.

ARSEVEN, C. E. (1973). *Türk Sanatı*, Cem Yayınevi, İstanbul.

AASVED, M. J. (1996). "The Sirens and Cargo Cult", *The Classical World*, Vol. 89, No. 5: 383-392.

AVŞAR, L. (2012). "Kubadabad Çinilerindeki Harpi-Siren Figürünün İzini Sürerken", *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı 31: 1-24.

AYVAZOĞLU, B. (1992). *İslam Estetiği*, Ağaç Yayıncılık, İstanbul.

BAŞ, A.- Duran R. ve Dursun Ş. (2019). "Keykubadiye Sarayı Figürlü Çinileri (2014-2017)", *Sanat Tarihi Dergisi*, XXVIII / 2, Ekim 387-405.

BAYBURTLUOĞLU, Z. (1976). *Anadolu Selçuklu Devri Büyük Programlı Yapılarında Önyüz Düzeni*, Vakıflar Dergisi, Sayı. 11.

BÜTÜNER, Ş. (2020). *Masal ve Mitoloji: Türk Masallarında Kültlerin Çözümlenmesi*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.

BÜYÜKÇANGA, H. (2006). Anadolu Selçuklu Seramiklerinde Figürlerin Dil ve Resim Eğitimi Açısından İncelenmesi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.

ÇEKEN, M. (2007). "Kubad Abad Sarayı Kazısı Selçuklu Seramikleri", Anadolu'da Türk Devri Çini ve Seramik Sanatı, Ed. G. Öney-Z. Çobanlı, *T. C. Kültür Ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Sanat Eserleri Dizisi* 469: 11-122.

ÇEKEN, M. (2007a). "Hasankeyf Kazısı Seramik Fırınları, Atölyeleri ve Seramikleri", Anadolu'da Türk Devri Çini ve Seramik Sanatı, Ed. G. Öney-Z. Çobanlı, *T. C. Kültür Ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Sanat Eserleri Dizisi,* 469: 245-261.

ÇEKEN, M. (2007b). "Selçuklu ve Beylikler Devri Çinilerinde Malzeme, Teknik ve Fırınlara Dair Bazı Tespitler", Anadolu Toprağın Hazinesi Çini, Selçuklu ve Beylikler Çağı Çinileri, Ruçhan Arık-Oluş Arık, *Kale Grubu Kültür Yayınları*, İstanbul, 13-24.

ÇEKEN, M. (2013). "Kubad Abad Kazısında Bulunan Bir Grup Kürevi Konik Kap", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* 53, 2: 345-363.

ÇİZER, S. (2010), *Lüster*, Dokuz Eylül Üniversitesi Matbaası, İzmir.

CÖMERT, B. (2010) *Mitoloji ve İkonografi,* De-Ki Basım Yayım, Ankara.

DOĞER, L. (2004). "Bizans Dönemi Fantastik Kurgulu Betimleme Taşıyan Yeni Bir Seramik Obje" *Sanat Tarihi Dergisi*, 13 (2): 79-98.

DURANDO, F. (2005). *Greece: Splendours of an Ancient Civilization*, London.

ERHAT, A. (1972). *Mitoloji Sözlüğü,* Remzi Kitabevi, İstanbul.

GRİMAL, P. (1997). *Mitoloji Sözlüğü, Yunan ve Roma* (Çev. S. Tamgüç), Sosyal Yayınları, İstanbul.

HANÇERLİOĞLU, O. (1975). *İnanç Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, İstanbul.

HOLFORD-STEVENS, L. (2006). "Sirens in Antiquity and Middle Ages". Ed. L. P. Austern-I. Naroditskaya, *Music of the Sirens, Bloomington and Indianapolis*, 16-51.

HOOKE, S. H. (1993). *Orta Doğu Mitolojisi*, Çev., A. Şenel, Ankara.

İBNİ Bibi (1957). *El-Evamir.ül-Alaiyye fi'l umur'ül-Ala'iyye*, Türk Tarih Kurumu Tıpkı Basım, Ankara.

İSMAİLOVA, A. (2015) "Milli Azarbaycan Tarihi Müzesi'nde Muhafaza Edilen Polikrom Boyalı Kaplar", *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, cilt 2, sayı 6: 69-80.

KARADEMİR, H–Özdemir, B. (2013). "Sirens as Soul Bearers on Lycian Grave Reliefs in the Classical Period", *Cedrus* I: 89-105.

KARAMAĞARALI, B. (1981). "Ahlat'ta Bulunan Bir Çini Fırını" *Yıllık Araştırmalar Dergisi*, III, Ankara, 67-93.

KAVUNCUOĞLU, P. A. (2003). *Selçuklu Dönemi Konya ve Yöresi Çini ve Seramiklerindeki Sembolik Motiflerin Günümüz Kültür ve Sanat Eğitimindeki Yeri ve Önemi*, Gazi Üniversitesi, Seramik Eğitimi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

KOCER, F. (2021). "Kubad Abad Sarayı Çinilerinde Görülen Mitolojik Motiflerin Günümüz Çini Yüzeylere Yansımaları", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 9, Sayı: 116: 148-166.

LUJÁN, E. and Vita, J. P. (2018). "The etymology of Greek σειρήν revisited", Glotta, Bd. 94, Vandenhoeck & Ruprecht (GmbH & Co. KG), 234-242.

ORAL, M. Z. (1953). "Kubad-Abad Nasıl Bulundu?", *İlahiyat Fak. Dergisi*, II, III, Ankara, 171-208.

ORAL, M. Z. (1953a). "Kubad Abad Çinileri", *Belleten,* Cilt XVII - Sayı 66: 209-222.

ÖNDER, M. (1988). "Selçuklu Kubad Abad Sarayı Çinileri", *Selçuklu Araştırmaları Merkezi Selçuklu Dergisi*, I. Alaeddin Keykubat Özel Sayısı, Sayı 3: 31-39.

ÖNEY, G. (1987). *İslam Mimarisinde Çini*, Ada Yayınları, İstanbul.

ÖNEY, G. (1992). *Anadolu Selçuklu Mimari Süslemesi Ve El Sanatları*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.

ÖZDEMİR, Y. (2012). "Tarihi Veriler ve Arkeolojik Bulgularla Keykubadiye Sarayı", *Tuba-Ar* 15: 175-198.

ÖZDEMİR, Y. (2021). "Karatay Medresesi Çini Eserler Müzesinden Ünik Özellikte İki Siren/Harpi Figürlü Seramik", *Arkhaia Anatolika Anadolu Arkeolojisi Araştırmaları Dergisi, The Journal of Anatolian Archaeological Studies* Volume 4: 123-140.

ÖZTÜRK, M. (2008). *Konya ve Çevresinde Anadolu Selçuklu Dönemi Çinilerinde Kullanılan Bitkisel Motiflerin Dili ve Resim Eğitimi Açısından İncelenmesi*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.

ÖZTÜRK, M. Ü. ve Arısoy, Y. (2018). "Selçuklu Dönemi Seramik Sanatında Hayvan Sembolizmi", *İdil*, cilt / volume 7, sayı / issue 44: 375-381.

RİCE, D. T. (1966). "Late Byzantine Pottery at Dumbarton Oaks", *DOP*, 20: 207-219.

SCHUR, D. (2014). "The Silence of Homer's Sirens", *Arethusa,* Vol. 47, No. 1, The Johns Hopkins University Press, 1-17.

SEVİM, S. S. ve Baskıcı, Z. (2010). "Çini Sanatı ve Türk Sanatlarında Çintemani Kullanımı"**,** *4. Uluslararası Eskişehir Pişmiş Toprak Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Eskişehir, Tepebaşı Belediyesi, 547-560.

TEMÜR, A. (2016). "Yunan Sanatında Karışık Yaratıklar ve Kökenleri Işığında, Doğu Sanatları ile Batı Sanatları Arasındaki Etkileşimler", *Uluslararası Amisos Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 1: 1-15.

WEİCKER, G. (1902). *Der Seelenvogel,* Leipzig.

YAVAŞ, A. (2013). "Kubad-Abad Sarayı Kazılarında Bulunan Ziynet Eşyalar", *The Journal of Academic Social Science Studies,* Volume 6, Issue 1: 1543-1566.

YETKİN, Ş. (1972). *Anadolu'da Türk Çini Sanatının Gelişmesi,* İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.

YILMAZ, L. (2006). *Çini Sanatı. Anadolu Selçukluları ve Beylikler Dönemi Uygarlığı* (A. Y. Ocak, A. U. Peker & K. Bilici, Eds.), Kültür Bakanlığı Yayınları Cilt II, Ankara.

Resim 1: Siren Tasviri (Arık 2000: Fig. 160).

Resim 2: Siren Tasviri (Arık 2000: Fig. 159).

Resim 3: Siren Tasviri (Özdemir 2021: Fig. 2).

Resim 4: (Arık 2000: Fig. 157)

Resim 5: Karatay Medresesi Çini Eserler Müzesi, siren tasviri (Özdemir 2021: Fig 1c).